

С К А Р Б   С В І Т О В О Ї   К У Л Ь Т У Р И   – Д Л Я   Н А Щ А Д К І В

Свідченням великої шани польського народу до науки, культури, взагалі до загальнолюдських цінностей стало те, що під час свого офіційного візиту до України 24–26 травня 1993 р. Президент Польської республіки Лех Валенса знайшов час відвідати ЦНБ і ознайомитись із “Королівською бібліотекою”.

Під час відвідин бібліотеки функцію наукових консультантів перекрала на себе директор ЦНБ ім.В.І.Вернадського АН України член-кореспондент АН України професор О.С.Онищенко, завідувач відділом бібліотечних зібрань та історичних колекцій доцент П.В.Голобуцький, головний співробітник відділу рідких видань і стародруків І.О.Римарович.

Серед фондів ЦНБ ім.В.І.Вернадського вирізняється своєю неординарною історією збирання і цікавим наповненням “Королівська бібліотека”, або бібліотека останнього польського короля Станіслава Августа Понятовського, відомого мецената науки, літератури і мистецтва. Створена в 60–70-х роках ХУІІІ ст., його приватна книгозбірня невдовзі стала помітною у Варшаві культурно-освітньою установою. Серед її читачів, крім самого короля і найближчих до нього осіб, у першу чергу його родичів – братів, сестер, їх дітей, та численних фавориток, були представники цвіту польської культури: історик біскуп А.Нарушевич, поет С.Трембецький, мандрівник і археолог, автор роману “Рукопис, знайдений у Сарагосі” Я.Потоцький, Т.Чацький, з ім’ям якого пов’язана подальша доля зібрання.

В 1805 р. колекція опинилася в Кременці. Тут вона значно збільшилась за рахунок літератури, яку дарували генерали М.Кутузов і Дерфельден, князь Ю.Понятовський, митрополит Станіслав Сестренцевич–Богуш, український бібліограф і книгознавець Василь Анастасевич та ін. По смерті професора місцевої гімназії Ф.Шейдта його книгозбірню (912 томів), було закуплено цим навчальним закладом і передано до “Королівської бібліотеки”. Пізніше – приватну книгозбірню К.Чацької тощо.

В другій половині ХІХ ст. “Королівська бібліотека” стала власністю Київського університету.

Із створенням на базі ЦНБ ім.В.І.Вернадського АН України Інституту Української книги збирання стало об’єктом його планомірної науково-дослідної роботи. Його фонди вивчаються і використовуються для наукової роботи українськими, польськими та російськими вченими. Останнім часом мінніцають творчі зв’язки між польськими і українськими науковцями. Цьому сприяло заснування при Бібліотеці Народовій (Варшава) у 1990 р. відділення документації та історичних фондів, фахівці яке вже тричі побивали у Києві. Саме “Королівська бібліотека” викликала у них найсильніший науковий інтерес. Тут провели дослідження відомі польські вчені професор Бухвальд–

Леш Валенса оглянув експозицію документів, що характеризують час фундації "Королівської бібліотеки", формування її фондів, склад читачів тощо. Зацікавила президента і осіб, котрі його супроводжували, книга реєстрації читачів зібрання, що велася протягом 1776–1791 років, його каталог, створений королівським бібліотекарем біскупом Яном Альбертранді, численні інкунабули, палеотипи і рідкі видання.

Пельцова, доктор Ласкаржевська та ін. Результатом роботи наших колег стали статті, доповіді тощо. Серед них непересічна стаття Ядвіги Рудницької "Використання книгозбірки Станіслава Августа". З підписанням між Бібліотекою Народною і ЦНБ ім.В.І.Вернадського АН України угоди про взаємний обмін фахівцями у 1993 р. українські вчені двічі відвідали Польщу, де брали

участь у конференціях і семінарах. На семінарі "Організація і методика праці над історичними колекціями цінних книг і документів" (19–22 квітня 1993 р.) з доповіддю "Колекція Станіслава Августа Понятовського у ЦНБ АН України" виступив П.Голобуцький. Участь у подібних наукових форумах дає змогу не тільки обмінюватися досвідом роботи з історичними колекціями,

але й зміцнювати форми міжбібліотечного співробітництва. Особливо важливим тут є публікації каталогів, зокрема "Королівської бібліотеки", що розширить наші знання про це зібрання і слугуватиме науковою базою для його подальшого вивчення.

Так, уже в червні місяці 1993 р. в ЦНБ працювала група вчених Королівського палацу і Народової бібліотеки.

Основою українсько-польського бібліотечного співробітництва може стати вірна позиція, котру зайняло польське Бібліотечне Товариство щодо питання вільного доступу до переміщених і перехоплених фондів, як польських за кордоном, так і чужих, збережуваних в цій країні. Головним критерієм у разі визначення долі фондів повинна бути їх безпека, відповідне зберігання і використання у культурному обміні. Українська сторона із свого боку намагається забезпечити інформацію про "Королівську бібліотеку", вдається до заходів, щоб зберегти цей скарб світової культури – для нащадків.

Крім іноземної літератури ХУ–ХУІІІ ст, тобто ядра "Королівської бібліотеки", значний інтерес становлять українські видання: "Острозька біблія", що була передана Київським митрополитом Серапіоном Т.Чацькому для бібліотеки Волинського лицю, твори українських полемістів ХУІІ ст., як то "Месія правдивий" – полемічний твір Іоанкія Голятовського, "Правда руська" та ін. Саме ця література, як і інші великі поповнення до "Королівської бібліотеки", зроблені в Кременці і Києві в ХІХ – поч. ХХ ст. підтверджує, що в наш час колекція в цілому належить обом народам, польському і українському.

П.ГОЛОБУЦЬКИЙ

Національна бібліотека < Польщі. –Ред> має солідний відділ стародруків, але доцільніше звернутися до відділу мікрофільмів, де зроблено копії з різноманітних "летючих листків" (газет, брошур, листівок тощо). Тут же зібрані мікрофільми, зняті з інших "летючих листків", виданих у Речі Посполитій, або тих, стосуються за змістом подій у Речі Посполитій, в тому числі й України ХУІ – ХУІІІ ст. Отже, тут знаходяться в мікрофільмах надзвичайно цінні джерела–стародруки, які нерідко зберігаються в єдиному примірнику в різних архівосховищах Польщі та деяких європейських країн (країни СНД, Франція, Італія, Швеція та ін.). Їх дуже багато. Зокрема, "летючих листків" за 1655–1661 рр. нараховується 354. Більшість з них є німецькомовними, а інші виліковані шведською (11), польською (4), італійською (3), французькою (2), іспанською (1) та голландською (1) мовами. Більшість "летючих листків" друкувалося у Гданську, головним чином у друкарні родини Рете. При складанні "летючих листків" видавці користувалися різноманітними джерелами (тексти мирних угод, маніфести, листи королів, гетьманів, воєначальників, рядових свідків подій тощо), хоча, звичайно, в одному "летючому листку" спиралися на одне або кілька джерел. (Український археографічний щорічник. – К.: – Наук. думка, 1992)